

سومین همایش ملی مشاوره

اسفندماه ۱۳۹۱

3rd National Conference on Counseling

بررسی روایی و پایایی مقیاس تاب آوری موبرای (۲۰۱۱) در معلمان کودکان و نوجوانان استثنایی شهر اهواز

عبدالامیر گاطع زاده^۱

گروه راهنمایی و مشاوره، دانشگاه آزاد اسلامی واحد سوسنگرد، خوزستان، ایران

Psycho9916@gmail.com

مریم نیسی^۲

گروه راهنمایی و مشاوره، دانشگاه آزاد اسلامی واحد سوسنگرد، خوزستان، ایران

Psycho9916@gmail.com

چکیده

هدف از پژوهش حاضر بررسی روایی و پایایی مقیاس تاب آوری موبرای (۲۰۱۱) در معلمان مدارس کودکان و نوجوانان استثنایی شهر اهواز بود. تعداد کل جامعه ۴۱۸ نفر (۲۱۸ مرد و ۲۰۰ زن) بودند که با توجه به محدودیت حجم آن برای برآورد مطلوب جامعه، همه‌ی اعضای جامعه به منظور دقت اندازه گیری انتخاب شدند. پس از تهیه نسخه اصلی ۳۲ ماده ای این پرسشنامه، برحسب شرایط اجتماعی و محیطی جامعه ی پژوهش و تفکیک برخی از داده ها، مقیاس تاب آوری از ۳۲ به ۳۸ ماده تبدیل یافت. جهت برآورد پایایی پرسشنامه از روش بازآزمایی و آلفای کرونباخ و جهت سنجش روایی از روایی محتوا، همگرا و سازه به کمک نرم افزار SPSS و لیزلر استفاده شد. نتایج نشان داد که ضرایب پایایی خرده مقیاس‌های تاب آوری در حد مطلوب است. ضریب پایایی کل آزمون با استفاده از روش بازآزمایی و آلفای کرونباخ به ترتیب برابر ۰/۹۴ و ۰/۶۵ بود. جهت تعیین روایی همگرا، همبستگی بین نمره های مقیاس تاب آوری موبرای با پرسشنامه تاب آوری کانر- دیویدسون (۲۰۰۳) محاسبه شد که میزان آن برابر ۰/۶۶ و در سطح $P < ۰/۰۱$ معنی دار بدست آمد. براساس شواهد بدست آمده می توان استنباط کرد که این مقیاس از روایی و پایایی مناسبی برخوردار است و می تواند ابزار سودمندی برای ارزیابی تاب آوری معلمان مدارس کودکان و نوجوانان استثنایی باشد.

کلید واژگان:، روایی، پایایی، مقیاس تاب آوری موبرای، معلمان کودکان و نوجوانان استثنایی.

۱- گروه راهنمایی و مشاوره، دانشگاه آزاد اسلامی واحد سوسنگرد، خوزستان، ایران

۲- گروه راهنمایی و مشاوره، دانشگاه آزاد اسلامی واحد سوسنگرد، خوزستان، ایران

ظهور رشته‌هایی چون روانشناسی و جامعه‌شناسی و بویژه استفاده گسترده از آزمونهای روانی در سالهای اولیه قرن بیستم، دلایل متعددی برای رشد تعلیم و تربیت ویژه بدنبال داشت. مطالعه روانشناختی یادگیری و پیش‌بینی شکست یا موفقیت تحصیلی بوسیله آزمونها به جلب توجه کودکانی که نیازهای ویژه داشتند، کمک کرد تا جامعه-شناسان، مددکاران اجتماعی و مردم شناسان توجه خود را به شیوه‌هایی معطوف کنند که بدان طریق خانواده‌های کودکان استثنایی و اجتماع بدان پاسخ داده و بر یادگیری و سازگاری^۱ آنان اثر مثبت بگذارند. تعلیم و تربیت ویژه بر همه علوم مبتکی است که به رشد کودک نظر دارند، متخصصان تعلیم و تربیت ویژه نه تنها باید از خصوصیات رشدی کودکان استثنایی آگاه باشند، بلکه باید شیوه تفاوت این ویژگیها را از ویژگیهای افراد دیگر باز شناسند. تعلیم و تربیت ویژه به معنی آمادگی برای تدریس به کودکان استثنایی است. علاوه بر درک و فهم رشد بهنجار، متخصصان تعلیم و تربیت ویژه باید دانش فنی متناسب با مشکل هر کودک را داشته باشند. معلمان کودکان استثنایی علی‌رغم تخصص و مهارت مرتبط باید به مهارتهای روانی - اجتماعی دیگری مجهز باشند از جمله عوامل مهمی که میزان سلامت و موفقیت این نوع معلمان را پیش‌بینی می‌کند رویکرد روانشناسی مثبت‌گرا است، که به جای توجه به ناهنجاریها و اختلالات، تمرکز را بر استعدادها و توانمندیهای انسان معطوف بدارد (سیلگمن^۲، ۲۰۰۶).

این رویکرد هدف نهایی خود را شناسایی سازه‌ها و شیوه‌هایی می‌داند که بهزیستی، و شادکامی انسان را به دنبال دارند. در برزگترین پژوهش انجام شده تعداد ۲۲۸۲ مکزیک - آمریکایی از جنوب غربی ایالات متحده و در محدوده سنی شصت و پنج ساله و بالاتر، بوسیله مجموعه‌ای از آزمونهای مردم‌شناختی و هیجانی ارزیابی شدند و سپس به مدت دو سال مورد پیگیری قرار گرفتند. هیجان مثبت به نحو نیرومندی مرگ یا زندگی و همچنین از کار افتادگی افراد را پیش‌بینی کرده بود. پژوهشگران پس از کنترل آزمودنیها به لحاظ سن، در آمد، تحصیلات، وزن، سیگار کشیدن، مشروب نوشیدن و بیماری، دریافتند که میزان مرگ و میر و همچنین از کار افتادگی در میان افراد شاد نصف گروه دیگر بود. همچنین هیجان مثبت، از افراد در مقابل اثرات نامطلوب سالمندی و سایر دوره‌های زندگی حفاظت می‌کند. در این میان تاب‌آوری^۳ جهت حصول شادابی و سلامت جایگاه ویژه‌ای در حوزه‌های روانشناسی تحول، و بهداشت روانی خانواده یافته است، به نحوی که هر روز بر شمار پژوهشهای مرتبط با این مقوله افزوده می‌شود. از نظر موبرای (۲۰۱۰) تاب‌آوری افراد در شرایط و محیطهای مختلف، متفاوت می‌باشد که گذر افراد از شرایط ناگوار تلویحاً می‌تواند بیانگر توانایی ذهنی و مثبت‌اندیشی آنان باشد. افراد با شناخت نقاط قوت و ضعف خود در مواجهه با مشکلات و چالشهای روز افزون زندگی می‌توانند به ارتقای خود تاب‌آوری شخصی خود کمک کنند. نظریه‌های فعلی، تاب‌آوری را سازه‌ای چند بعدی و متشکل از متغیرهای سرشتی، مانند مزاج و شخصیت، همراه با مهارتهایی نظیر مهارت حل مسئله می‌دانند (کمپل سیپلس، کوهان، واستیس، ۲۰۰۶).

والر^۴ (۲۰۰۱) تاب‌آوری را صرف مقاومت منفعل در برابر آسیب‌ها یا شرایط تهدید کننده نمی‌داند، بلکه خودتاب‌آور، مشارکت‌کننده فعال و سازنده محیط پیرامون خود است. گارمزی در سال ۱۹۷۳، اولین یافته‌های پژوهشی درمورد تاب‌آوری را منتشر کرد. و در سال ۱۹۷۴، گارمزی و استریت فن ابزاری‌هایی جهت بررسی و شناخت محیط‌ها و سیستم‌های که از تاب‌آوری حمایت می‌کنند، بوجود آوردند.

^۱ - Adjustment

^۲ - Siligman

^۳ - Resilience

^۴ - Waller

در سال ۱۹۸۲، امی وارنر، یکی از اولین دانشمندانی بود که واژه تاب آوری را در سال ۱۹۷۰ بکار برد. او گروهی از کودکان جزایر کاوایی در هاوایی را مورد مطالعه قرارداد. کاوایی منطقه محرومی بود که کودکان در خانواده‌های با پدران روانی و الکلی بزرگ می شدند. همچنین اکثر والدین آنها بیکار بودند. یافته های وارنر نشان داد که، کودکانی که در چنین محیطی هایی رشد می کنند، $\frac{2}{3}$ آنها رفتارهای منفی (مخرب) مانند بیکاری مزمن و..... در سالهای بعد از نوجوانی از خود بروز می دهند. با این حال $\frac{1}{3}$ از این نوجوانان نیز رفتارهای منفی نشان ندادند، سرانجام وارنر این گروه را تاب آور نامید. همسویی با برداشتهای عمومی در مطالعات اولیه این سازه باعث می شد که تصور شود که تاب آوری خصیصه افراد فوق العاده است اما پژوهشهای اخیر نشان داده اند که تاب آوری در انحصار افراد فوق العاده نیست و در افراد مختلف و سطوح متفاوت تحولی کودکی، نوجوانی و بزرگسالی مشاهده می شود (کسلر، سونگا، برومت، هاجز و نلسون، ۱۹۹۵، کمپل-سیلیس و همکاران، ۲۰۰۶، مستن، ۲۰۰۱).

موبرای (۲۰۱۱) یک ابزار ۳۲ سؤالی تاب آوری ساخت که آنرا در مقیاس لیکرت از گزینه خیلی کم (نمره ۱) الی خیلی زیاد (نمره ۵) مشخص کرده بود که حداقل نمره آن ۳۲ و حداکثر ۱۶۰ می باشد. او ضریب پایایی پرسشنامه را ۰/۷۹ و ضریب روایی آنرا ۰/۶۲ بدست آورد.

کانر-دیویدسون (۲۰۰۳) پرسشنامه ای برای تاب آوری ساختند این پرسشنامه در مقیاس لیکرت بین ۱ (کاملاً درست) و ۵ (کاملاً نادرست) نمره گذاری می شود. محمدی (۱۳۸۴) در تحقیقی با اجرای مقیاس تاب آوری بر روی ۷۱۸ مرد ۲۵-۱۸ ساله در گروههای مصرف کننده و غیر مصرف کننده مواد با استفاده از روش آلفای کرونباخ، ضریب اعتبار آن را برابر ۰/۸۹ گزارش داد.

دال، جئو وگرین (۲۰۰۴) در پژوهشی رابطه گروه همسالان و تاب آوری را مورد بررسی قرار دادند، نتایج نشان مشخص نمود که بین گروه دوستان و تاب آوری رابطه مثبت وجود دارد. هامپیل و پیترمن (۲۰۰۵) و سان استوارت (۲۰۰۷) تاب آوری را در گروه دختران و پسران مورد بررسی قرار دادند نتایج نشان داد که دختران از عوامل مرتبط با تاب آوری مانند جستجو و حمایت بیشتر از پسران استفاده می کنند. بونانو (۲۰۰۷) در تحقیقی به این نتیجه رسید که افراد با تاب آوری بالا، در موقعیت های تهدیدکننده، افسردگی کمتری را نشان می دهند.

حال با توجه به اهمیت این سازه و تنوع ابعاد آن، و با توجه به دشواری و سختی برخی مشاغل از جمله معلمان کودکان و نوجوانان استثنایی، بدلیل تعامل دائم معلمان با کودکان و نوجوانان استثنایی و افزایش تنش و فشار روانی و کاهش مقاومت و تحمل در آنان در این مطالعه سعی شد، به منظور شناسایی سطح تاب آوری و افزایش مقابله موفق در جهت ایجاد سازش در برابر استرسها و موقعیتهای سخت و ناگوار شغلی در این گروه از جامعه به بررسی روایی و پایایی مقیاس تاب آوری موبرای (۲۰۱۱) پرداخته شود، تا مورد استفاده دانشگاهیان و پژوهشگران حوزه علوم رفتاری و تربیتی قرار گیرد. لذا این پژوهش در پی پاسخ دادن به سؤالات اساسی ذیل است:

(۱) آیا سؤالات مقیاس تاب آوری از پایایی کافی برخوردار هستند؟

(۲) آیا سؤالات مقیاس تاب آوری از روایی کافی برخوردار هستند؟

۲- فرضیه های پژوهش

(۱) سؤالات مقیاس تاب آوری از پایایی کافی برخوردار می باشند.

(۲) سؤالات مقیاس تاب آوری از روایی کافی برخوردار می باشند.

۳- روش تحقیق

جامعه آماری و روش نمونه گیری

جامعه آماری پژوهش حاضر، عبارت است از کلیه‌ی معلمان دوره‌های مختلف تحصیلی در مدارس استثنایی شهر اهواز که در سال تحصیلی ۹۱-۹۰ مشغول به تدریس می‌باشند. با توجه به پارامترهای مورد برآورد، و شناخت دقیق از عناصر انتخابی، تعداد نمونه این پژوهش برای مطلوب‌ترین شکل برآورد، همه‌ی اعضای جامعه آماری می‌باشد. که تعداد آن ۴۱۸ نفر بودند. با توجه به محدودیت حجم آن، همه‌ی اعضای جامعه به منظور دقت اندازه‌گیری انتخاب شدند که از این تعداد ۲۰۰ نفر مرد و ۲۱۸ نفر زن هستند.

۴- ابزار جمع‌آوری داده‌ها

الف) مقیاس تاب‌آوری موبرای

مقیاس تاب‌آوری موبرای (۲۰۱۱) ابزار جدیدی است که به منظور استفاده متخصصان و روانشناسان در زمینه ارزشیابی صفت تاب‌آوری تهیه و تدارک گردیده است. این مقیاس یک مقیاس کلی از صفت تاب‌آوری با سنجش هشت عامل فرعی (اعتماد به نفس، بصیرت، انعطاف و سازش‌پذیری، سازماندهی، حل مساله، واکنشهای اجتماعی، شبکه‌ها و عملکرد مثبت) را به دست می‌دهد و برای هریک از عامل‌ها حداقل چهار و حداکثر ۷ ماده مقیاس در نظر گرفته شده است. در نتیجه این مقیاس شامل ۳۸ ماده است که گزینه‌های پاسخ آن از نوع لیکرت در پنج سطح (خیلی کم، کم، تا حدودی، زیاد و خیلی زیاد) می‌باشد.

در مطالعه حاضر پس از تهیه نسخه اصلی، پرسشنامه تاب‌آوری موبرای ترجمه و ویرایش شد. لازم به ذکر است پرسشنامه اصلی ۳۲ ماده بود ولی پس از ترجمه و اجرای اولیه بین ۳۰ نفر به عنوان نمونه جهت مطالعه دقیق پاسخ‌ها به منظور سنجش روایی محتوا این مقیاس در اختیار کارشناسان و اساتید سنجش و اندازه‌گیری، قرار گرفت و این امر منجر به تفکیک بعضی از ماده‌های مقیاس شد این تفکیک در ماده‌های ۱، ۱۳، ۱۴ و ۳۰ اتفاق افتاد و در نهایت مقیاس تاب‌آوری ۳۸ ماده‌ای بدست آمد. لذا این مقیاس از نظر محتوا، چهارچوب پاسخ‌دهی، رسا بودن و روشنی گویه‌ها به صورت کلی مورد تایید قرارگرفت. همچنین نتایج همبستگی بین نمرات افراد در این آزمون با آزمون کانر-دیویدسون در یک گروه ۳۰ نفری از معلمان استثنایی که به صورت تصادفی انتخاب شدند ($r = 0/482$) در سطح کمتر از ۰/۰۱ معنی‌دار بود. در این میان حداقل نمره ۳۸ و حداکثر آن ۱۹۰ می‌باشد. لذا براساس نمره کلی که بدست می‌آید هر چقدر که آزمودنی نمره بالاتری بگیرد، دال بر تاب‌آوری بیشتر او می‌باشد.

ب) مقیاس تاب‌آوری کانر-دیویدسون (CD-RLS)

آزمون تاب‌آوری کانر-دیویدسون از پایایی بالا و همچنین از امتیاز بین فرهنگی بودن برخوردار است، زیرا این آزمون برای بررسی متغیرهای خانوادگی و فردی در معرض سوءمصرف مواد مخدر و همچنین برای بررسی تاثیر تاب‌آوری بر سلامت روان و رضایت زندگی نیز هنجاریابی شده است. برای تعیین روایی این مقیاس نخست همبستگی هر گویه با نمره کل محاسبه و سپس از روش تحلیل عامل، استفاده شده است. محاسبه همبستگی هر نمره با نمره کل بجز گویه ۳ ضریب‌های بین ۰/۴۱ تا ۰/۶۴ را نشان داد سپس گویه‌های مقیاس به روش مولفه‌های اصلی مورد تحلیل عاملی قرار گرفتند.

در پژوهشی که توسط محمدی و همکارانش (۱۳۸۴) جهت بررسی متغیرهای خانوادگی و فردی افراد در معرض سوءمصرف مواد مخدر بر ۷۱۸ نفر صورت گرفت، پایایی آزمون به کمک آلفای کرونباخ برابر ۰/۹۸ بدست آمد و برای بررسی روایی مقدار

ضریب KMO برای تحلیل برابر ۰/۸۷ مقدار آزمون کروییت یارتلت برابر ۵۵۵۶/۲۸ بود. این مقیاس ۲۵ گویه دارد که در مقیاس لیکرتی بین (صفر) کاملاً نادرست تا (چهار) همیشه درست، نمره گذاری می شود و امتیاز کل از (۰ تا ۱۰۰) است نمرات بالا در این مقیاس نشان دهنده ی تاب آوری بیشتر در شخص می باشد (کانر-دیویدسون ۲۰۰۳).

۵- طرح تحقیق و روش اجرا

هدف پژوهش حاضر بررسی روایی و پایایی پرسشنامه تاب آوری موبرای (۲۰۱۱) در معلمان مدارس استثنایی شهر اهواز است. در نتیجه روش تحقیق مورد استفاده از نوع توصیفی - پیمایشی است. این تحقیق در سه مرحله اجرا شد: مرحله اول جهت بررسی روایی و پایایی اولیه، پرسشنامه های تاب آوری موبرای و کانر- دیویدسون در یک نمونه ۳۰ نفری که به صورت تصادفی از بین معلمان استثنایی انتخاب شده بودند، اجرا شدند. مرحله دوم پس از تایید نتایج اولیه بین کل جامعه ی آماری مورد نظر در تحقیق، پرسشنامه تاب آوری موبرای و کانر- دیویدسون به اجراء آمد. و در مرحله سوم (باز آزمایی آزمون) چهار هفته پس از اجرای مرحله دوم، پرسشنامه تاب آوری موبرای مجدداً اجرا شد. لازم بذکر است که آزمونگران در تمام مراحل اجرا حضور داشتند تا به سوال های احتمالی آزمودنی ها پاسخ دهند.

۶- یافته های پژوهش

پس از اجرای پرسشنامه های مربوط بر روی ۴۱۸ نفر از آزمودنیها (معلمان مدارس استثنایی)، پرسشنامه ی هر آزمودنی برای هر ماده نمره گذاری شد و نمره های بدست آمده وارد رایانه گردید. با توجه به داده های بدست آمده ۲۰۰ نفر از آزمودنی ها زن و ۲۱۸ نفر مرد بودند. جدول ۱ میانگین و انحراف معیار و حداقل و حداکثر نمره را در آزمودنیها نشان میدهد. جدول ۱. نتایج آمار توصیفی متغیر تاب آوری برحسب جنس و در تمام آزمودنیها

شاخص ها متغیر تاب آوری	میانگین	انحراف معیار	حداقل نمره	حداکثر نمره	تعداد
مرد	۱۳۹.۴۵	۱۸.۵۵	۹۴	۱۹۰	۲۱۸
زن	۱۴۱.۴۴	۱۷.۸۵	۹۴	۱۸۸	۲۰۰
کل	۱۴۰.۴	۱۸.۲۳	۹۴	۱۹۰	۴۱۸

یافته های جدول ۱ نشان می دهد که میانگین و انحراف معیار متغیر تاب آوری در مردان (۱۳۹.۴۵)، (۱۸.۵۵) و در زنان

(۱۴۱.۴۴)، (۱۷.۸۵) و برای کل آزمودنیها (۱۴۰.۴)، (۱۸.۲۳) می باشد.

جدول ۲. ماتریس همبستگی بین مولفه های آزمون تاب آوری در کل معلمان

n=۴۱۸

متغیرها متغیرها	اعتماد به نفس	بصیرت	انعطاف و سازش پذیری	سازماندهی	حل مساله	واکنشهای اجتماعی	شبکه ها	عملکرد مثبت	نمره کل
اعتماد به نفس	۱	***۰/۶۸۸	***۰/۷۱۹	***۰/۵۴۴	***۰/۶۹۷	***۰/۵۷۸	***۰/۵۰۵	***۰/۶۷۲	***۰/۸۵۷
بصیرت	***۰/۶۸۸	۱	***۰/۶۶۱	***۰/۴۵۴	***۰/۶۴۵	***۰/۵۴۴	***۰/۴۹۴	***۰/۶۳۷	***۰/۸۱۰
انعطاف و سازش پذیری	***۰/۷۱۹	***۰/۶۶۱	۱	***۰/۴۸۷	***۰/۶۸۶	***۰/۶۳۲	***۰/۴۸۶	***۰/۶۴۶	***۰/۸۳۰
سازماندهی	***۰/۵۴۴	***۰/۵۴۵	***۰/۴۸۷	۱	***۰/۵۷۱	***۰/۳۷۸	***۰/۳۲۵	***۰/۴۸۱	***۰/۶۷۹
حل مساله	***۰/۶۹۷	***۰/۶۴۵	***۰/۶۸۶	***۰/۵۷۱	۱	***۰/۵۶۱	***۰/۴۰۲	***۰/۵۹۹	***۰/۸۰۳
واکنشهای اجتماعی	***۰/۵۷۸	***۰/۵۴۴	***۰/۶۳۲	***۰/۳۷۸	***۰/۵۶۱	۱	***۰/۶۱۶	***۰/۵۸۲	***۰/۸۰۶
شبکه ها	***۰/۵۰۵	***۰/۴۹۴	***۰/۴۸۶	***۰/۳۲۵	***۰/۴۰۲	***۰/۶۱۶	۱	***۰/۵۷۶	***۰/۷۱۰
عملکرد مثبت	***۰/۶۷۲	***۰/۶۳۷	***۰/۴۶۴	***۰/۴۸۱	***۰/۵۹۹	***۰/۵۸۲	***۰/۵۷۶	۱	***۰/۸۱۱
نمره کل	***۰/۸۵۷	***۰/۸۱۰	***۰/۸۳۰	***۰/۶۷۹	***۰/۸۰۳	***۰/۸۰۶	***۰/۷۱۰	***۰/۸۱۱	۱

*** میزان ضریب همبستگی پیرسون در سطح معنی داری کمتر از ۰/۰۱ را نشان می دهد.

جدول ۳. ماتریس همبستگی بین مولفه های آزمون تاب آوری در زنان

n= ۲۰۰

متغیرها	اعتماد به نفس	بصیرت	انعطاف و سازش پذیری	سازماندهی	حل مساله	واکنشهای اجتماعی	شبکه ها	عملکرد مثبت	نمره کل
متغیرها	اعتماد به نفس	بصیرت	انعطاف و سازش پذیری	سازماندهی	حل مساله	واکنشهای اجتماعی	شبکه ها	عملکرد مثبت	نمره کل
اعتماد به نفس	۱	۰/۶۹۰**	۰/۷۰۲**	۰/۴۵۲**	۰/۶۹۰**	۰/۵۷۳**	۰/۵۵۰**	۰/۶۶۰**	۰/۸۵۵**
بصیرت	۰/۶۹۰**	۱	۰/۶۶۴**	۰/۴۶۵**	۰/۶۲۸**	۰/۵۲۷**	۰/۴۹۴**	۰/۶۱۲**	۰/۸۰۱**
انعطاف و سازش پذیری	۰/۷۰۲**	۰/۶۴۴**	۱	۰/۳۹۷**	۰/۶۶۱**	۰/۶۱۲**	۰/۵۲۹**	۰/۶۱۰**	۰/۸۱۹**
سازماندهی	۰/۴۵۲**	۰/۴۶۵**	۰/۳۹۷**	۱	۰/۴۷۱**	۰/۳۰۴**	۰/۲۰۶**	۰/۳۹۱**	۰/۵۹۷**
حل مساله	۰/۶۹۰**	۰/۶۲۸**	۰/۶۶۱**	۰/۴۷۱**	۱	۰/۵۹۰**	۰/۴۴۵**	۰/۵۸۷**	۰/۸۰۳**
واکنشهای اجتماعی	۰/۵۷۳**	۰/۵۲۷**	۰/۶۱۲**	۰/۳۰۴**	۰/۵۹۰**	۱	۰/۶۴۵**	۰/۵۴۵**	۰/۸۰۵**
شبکه ها	۰/۵۵۰**	۰/۴۹۴**	۰/۵۲۹**	۰/۲۰۶**	۰/۴۴۵**	۰/۶۴۵**	۱	۰/۵۹۷**	۰/۷۲۸**
عملکرد مثبت	۰/۶۶۰**	۰/۶۱۲**	۰/۶۱۰**	۰/۳۹۱**	۰/۵۸۷**	۰/۵۴۵**	۰/۵۹۷**	۱	۰/۷۹۲**
نمره کل	۰/۸۵۵**	۰/۸۰۱**	۰/۸۱۹**	۰/۵۹۷**	۰/۸۰۳**	۰/۸۰۵**	۰/۷۲۸**	۰/۷۹۲**	۱

** میزان ضریب همبستگی پیرسون در سطح معنی داری کمتر از ۰/۰۱ را نشان می دهد.

جدول ۴. ماتریس همبستگی بین مولفه های آزمون تاب آوری در مردان

n = ۲۱۸

متغیرها	اعتماد به نفس	بصیرت	انعطاف و سازش پذیری	سازماندهی	حل مساله	واکنشهای اجتماعی	شبکه ها	عملکرد مثبت	نمره کل
اعتماد به نفس	۱	***۰/۶۸۴	***۰/۷۳۲	***۰/۶۴۹	***۰/۷۰۱	***۰/۵۸۲	***۰/۴۷۲	***۰/۶۸۰	***۰/۸۵۷
بصیرت	***۰/۶۸۴	۱	***۰/۶۵۶	***۰/۶۳۹	***۰/۶۵۶	***۰/۵۵۸	***۰/۴۹۸	***۰/۶۵۵	***۰/۸۱۸
انعطاف و سازش پذیری	***۰/۷۳۲	***۰/۶۵۶	۱	***۰/۵۹۰	***۰/۷۰۴	***۰/۶۵۰	***۰/۴۵۳	***۰/۶۷۵	***۰/۸۳۹
سازماندهی	***۰/۶۴۹	***۰/۶۳۹	***۰/۵۹۰	۱	***۰/۶۸۴	***۰/۴۶۴	***۰/۴۴۹	***۰/۵۸۸	***۰/۷۷۴
حل مساله	***۰/۷۰۱	***۰/۶۵۶	***۰/۷۰۴	***۰/۶۸۴	۱	***۰/۵۳۷	***۰/۳۷۲	***۰/۶۰۶	***۰/۸۰۳
واکنشهای اجتماعی	***۰/۵۸۲	***۰/۵۵۸	***۰/۶۵۰	***۰/۴۶۴	***۰/۵۳۷	۱	***۰/۵۹۳	***۰/۶۱۶	***۰/۸۰۷
شبکه ها	***۰/۴۷۲	***۰/۴۹۸	***۰/۴۵۳	***۰/۴۴۹	***۰/۳۷۲	***۰/۵۹۳	۱	***۰/۵۶۵	***۰/۶۹۸
عملکرد مثبت	***۰/۶۸۰	***۰/۶۵۵	***۰/۶۷۵	***۰/۵۸۸	***۰/۶۰۶	***۰/۶۱۶	***۰/۵۶۵	۱	***۰/۸۲۸
نمره کل	***۰/۸۵۷	***۰/۸۱۸	***۰/۸۳۹	***۰/۷۷۴	***۰/۸۰۳	***۰/۸۰۷	***۰/۶۹۸	***۰/۸۲۸	۱

*** ضریب همبستگی پیرسون در سطح معنی داری کمتر از ۱٪ را نشان می دهد.

۱- ۶) سنجش پایایی و روایی آزمون

جهت سنجش پایایی پرسشنامه تاب آوری از دو روش ضریب پایایی باز آزمایی و آلفای کرونباخ، با فاصله زمانی چهار هفته استفاده شد (در روش باز آزمایی میزان ضریب همبستگی پیرسون بین نتایج اجرای مرحله اول و مرحله دوم محاسبه شده است). همچنین جهت بررسی روایی پرسشنامه تاب آوری، ضریب روایی همگرا محاسبه شد (در این روش ضریب اعتبار یا روایی از طریق محاسبه ی همبستگی پیرسون بین آزمون تاب آوری کانر دیودسون و آزمون تاب آوری موبرای محاسبه شد) نتایج تحلیل داده ها در جدول ۵ ارائه می گردد.

جدول ۵. ضرایب پایایی وروایی آزمون تاب آوری موبرای برحسب روش بازآزمایی، آلفای کرانباخ وروایی همگرا

$$n = 418$$

جنسیت	متغیرها	ضرایب پایایی		روایی (همگرا) همبستگی بین مقیاس موبرای و مقیاس کانر - دیویدسون
		بازآزمایی	آلفای کرانباخ	
زنان	اعتماد به نفس	۰/۳۷	۰/۸۳۸	۰/۵۵۸
	بصیرت	۰/۵۵۵	۰/۷۷۴	۰/۵۸۹
	انعطاف و سازش پذیری	۰/۴۴۷	۰/۷۲۴	۰/۵۷۲
	سازماندهی	۰/۳۵۱	۰/۷۸۴	۰/۳۱۴
	حل مساله	۰/۴۸۳	۰/۷۵۳	۰/۵۵۶
	واکنشهای اجتماعی	۰/۵۱۹	۰/۸۰۷	۰/۵۲۸
	شبکه ها	۰/۵۳۷	۰/۷	۰/۵۱۸
	عملکرد مثبت	۰/۴۹۳	۰/۷۱۸	۰/۵۶۸
	تاب آوری	۰/۶۷۸	۰/۹۳۷	۰/۶۷۱
مردان	اعتماد به نفس	۰/۵۷۷	۰/۸۴۲	۰/۵۶۵
	بصیرت	۰/۵۰۴	۰/۷۶۵	۰/۵۵۱
	انعطاف و سازش پذیری	۰/۴۷۷	۰/۷۲۴	۰/۵۸۹
	سازماندهی	۰/۴۴۶	۰/۷	۰/۴۹۷
	حل مساله	۰/۴۶۵	۰/۷۳۹	۰/۵۱۲
	واکنشهای اجتماعی	۰/۵۰	۰/۸۰۶	۰/۴۸۸
	شبکه ها	۰/۴۵۴	۰/۷۴۹	۰/۴۲۴
	عملکرد مثبت	۰/۳۶۰	۰/۷۱	۰/۵۷۹
	تاب آوری	۰/۶۶۶	۰/۹۴۷	۰/۶۵۰
ضرایب روایی وپایایی کل آزمودنی ها	اعتماد به نفس	۰/۵۶۰	۰/۸۴	۰/۵۶۲
	بصیرت	۰/۵۳۱	۰/۷۷	۰/۵۶۸
	انعطاف و سازش پذیری	۰/۴۶۵	۰/۷۲۴	۰/۵۸۱
	سازماندهی	۰/۳۹۲	۰/۷۴۷	۰/۴۰۱
	حل مساله	۰/۴۷۵	۰/۷۰۴	۰/۵۳۱
	واکنشهای اجتماعی	۰/۵۰۹	۰/۸۰۷	۰/۵۰۸
	شبکه ها	۰/۴۸۸	۰/۷۱۹	۰/۴۶۸
	عملکرد مثبت	۰/۳۱۶	۰/۷۰۷	۰/۵۷۳
	کل تاب آوری	۰/۶۵	۰/۹۴۱	۰/۷۶

نتایج جدول ۵ نشان می دهد میزان ضریب پایایی با استفاده از روش بازآزمایی با فاصله زمانی چهار هفته میزان ضریب همبستگی متغیر تاب آوری و مولفه های آن بین ۰/۲۶ و ۰/۵۷ و ضریب پایایی آلفای کرانباخ متغیر تاب آوری و مولفه های آن در کل افراد و در گروه زنان و مردان بین ۰/۷۰ و ۰/۹۴ می باشد و در سطح ۰/۰۱ معنی دار است. چون ضرایب پایایی به دست آمده بالا است، نشان می دهد که آزمون دارای ثبات و دقت اندازه گیری می باشد. و ماده های آزمون از همسانی درونی مناسبی برخوردارند. در بررسی روایی همگرا میزان ضریب همبستگی متغیر تاب آوری و مولفه های آن با پرسشنامه تاب آوری کانر دیویدسون بین ۰/۳۱ و ۰/۶۶ در سطح ۰/۰۱ معنی دار می باشد. بنابراین همبستگی بین دو آزمون مطلوب و معنادار است.

۶-۲) نتایج تحلیل عامل تاییدی

جدول ۶. نتایج اجرای مدل ساختاری میان مولفه ها و متغیر اصلی تاب آوری

نتیجه	t- value	ضریب استاندارد (R)	مدل اصلی تحقیق
قبول	۲۱/۴۲	۰/۸۶	تاب آوری ← اعتماد به نفس
قبول	۱۹/۳۷	۰/۸۰	تاب آوری ← بصیرت
قبول	۲۰/۶۷	۰/۸۴	تاب آوری ← اعطاف و سازش پذیری
قبول	۱۲/۲۳	۰/۵۷	تاب آوری ← سازماندهی
قبول	۱۹/۵۶	۰/۸۱	تاب آوری ← حل مساله
قبول	۱۶/۰۴	۰/۷۰	تاب آوری ← واکنشهای اجتماعی
قبول	۱۲/۷۳	۰/۵۹	تاب آوری ← شبکه ها
قبول	۱۸/۴۴	۰/۷۸	تاب آوری ← عملکرد مثبت
$\chi^2 = 32.3$ $df = 17$ $RMSEA = 0.066$ $GFI = 0.91$ $AGFI = 0.96$ ارزش t در سطح اطمینان ۹۵٪ معنی دار می باشد			

نتایج خروجی لیزرل مدل اندازه گیری تحلیل عاملی تاییدی نشان می دهد مقدار کای دو محاسبه شده که در درجه آزادی ۱۷ مقدار ۳۲/۳ را نشان می دهد، در سطح ۰/۰۱ معنی دار بود. سایر اطلاعات عبارت بودند از مقدار GFI (۰/۹۸) و $AGFI$ (۰/۹۶) آنها بین ۰/۸ و ۰/۹ درصد می باشد مدل از برازش مناسب برخوردار است. مقدار $RMSEA$ به دست آمده ۰/۰۴۶ بود که در سطح ۰/۰۵ معنی دار به دست نیامد و این نشان دهنده ی تناسب متوسط مدل با نمونه واقعی بود. همچنین با توجه به اینکه کلیه مقادیر t مولفه های مربوط به متغیرهای تحقیق معنی دار می باشند می توان نتیجه گرفت که مقیاس این تحقیق دارای پایایی و روایی کافی می باشد. و از هشت سازه تشکیل می شود که دارای پایایی و روایی کافی مطلوب می باشند.

۷- بحث و نتیجه گیری

در این مطالعه جهت بررسی پایایی و روایی از روش محاسبه ی باز آزمایی، آلفای کرانباخ و روش روایی محتوا، سازه (تحلیل عامل تاییدی) و همگرا استفاده گردید. براساس نتایج حاصل از پایایی آزمون، ضرایب پایایی به روش باز آزمایی و آلفای کرانباخ به ترتیب ۰/۶۵ و ۰/۹۴ بدست آمد. این ضرایب به تفکیک جنس مقدار آن در زنان به ترتیب ۰/۶۷ و ۰/۹۳ و در مردان نیز ۰/۶۶ و ۰/۹۴ بدست آمد. که مقدار آن در دو گروه زنان و مردان تقریباً برابر است. این ضرایب برای پایایی آزمون رضایت بخش می باشند. جهت بررسی روایی آزمون تاب آوری موبرای از روش روایی سازه (تحلیل عامل تاییدی) و همگرا استفاده شد. به همین منظور دو آزمون تاب آوری موبرای و کانر- دیویدسون به طور همزمان به گروه نمونه ارایه گردید. ضرایب همبستگی بین نمره های کل این دو آزمون به عنوان ضرایب روایی همگرا در نظر گرفته شد. بر اساس نتایج حاصله، ضرایب روایی آزمون در کل آزمودنیها ۰/۶۶ و در گروه زنان ۰/۶۷ و در گروه مردان ۰/۶۵، میباشد. برای بررسی دقیق تر، یافته های این پژوهش نشان می دهد که ضرایب روایی دو گروه تقریباً نزدیک به هم می باشند و کلیه نتایج بدست آمده در سطح کمتر از ۰/۰۱ معنادار هستند. یافته های این مطالعه با نتایج مطالعات محمدی (۱۳۸۴)، سامانی و همکاران (۱۳۸۶) و کانر- دیویدسون (۲۰۰۳) همسو و همخوان می باشد. بطوریکه دامنه ضرایب پایایی و روایی بدست آمده تقریباً در دامنه ی ضرایب مطالعات قبلی است.

از دلایل تایید و مطلوب بودن ضرایب این مطالعه می توان گفت که تاب آوری سازه ای چند بعدی و متشکل از متغیرهای سرشتی از قبیل مزاج و شخصیت، علی رغم عوامل حمایتی به همراه مهارتهای بخصوص مثل مهارت حل مساله است (کمپل، استیس، کوهان و استین، ۲۰۰۶). همسویی با برداشتهای عمومی در مطالعات اولیه این سازه باعث می شد که تصور شود که تاب آوری خصیصه افراد فوق العاده است اما پژوهشهای اخیر نشان داده اند که تاب آوری در انحصار افراد فوق العاده نیست و در افراد مختلف و سطوح متفاوت تحولی کودکی، نوجوانی و بزرگسالی مشاهده می شود (کسلر، سونگا، برومت، هاجز و نلسون، ۱۹۹۵، کمپل- سیلیس و همکاران، ۲۰۰۶، مستن، ۲۰۰۱).

براساس نتایج بدست آمده در این مطالعه می توان استنباط نمود که آزمون تاب آوری موبرای از روایی و پایایی لازم برخوردار است و برای دوره های سنی جوانی و بزرگسالی آزمون مناسبی است. برای حصول نتایج بهتر در مطالعات معمولاً پیشنهادات درست و انتقادات به جا سبب می شود که پژوهشهای بعدی که در این زمینه اجرا می شود با خطای کمتر و دقت بیشتری اندازه گیری شود. لذا براساس یافته های تحقیق حاضر پیشنهاد می گردد که برای محاسبه روایی و پایایی تاب آوری از جوامع استرس- زده ی مختلف و مشاغل سخت دیگر استفاده شود. توصیه می شود که مسولان آموزش و پرورش استثنایی از نتایج این گونه مطالعات نرم سازی شده آگاهی یافته و برای اندازه گیری تاب آوری همکاران خود در جهت پیشگیری از مشکلات و آسیبهای روانی آنان استفاده نمایند. در نهایت با توجه به نقش عوامل فرهنگی، تهیه مقیاس های ارزیابی تاب آوری متناسب با فرهنگ ایرانی توصیه می گردد زیرا اطلاعات و تشخیص درست تری در اختیار روانشناسان و متخصصان علوم تربیتی قرار خواهد داد.

منابع

- سامانی، سیامک. جوکار، بهرام، صحرا گرد، نرگس. (۱۳۸۶). رابطه ی تاب آوری و سلامت روانی در رضایت از زندگی. مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران. سال هفتم، شماره بیستم، ۲۹۰-۲۹۵ص.
- محمدی، محمد (۱۳۸۴). عوامل موثر بر تاب آوری افراد. تهران. انتشارات دانشگاه و موسسه ی رفاه اجتماعی
- Bonanno, G. A. (2004). *Loss, trauma, and human resilience*. American Psychologist, 59, 20-28.
- Campbell – Sills, L., Cohan, S. L., & Stein, M.B. (2006). *Relationship of resilience to personality, coping, and psychiatric symptoms in young adults*. Behaviour Research and Therapy, 44, 585 – 599.
- Conner KM, Davidson, JRT. Development of a new resilience scale: The conner – Davidson Resilience Scale (CD-RISC). *Depression and Anxiety*. 2003; (18): 76 – 82.

- Garnezy N, Masten As, Tellegan A. studies of stress – resistant children: A building block for developmental psychopathology. *Child Development*. 1984; (55): 97-111.
- Hampel P, Petermann F. Age and Gender Effects on coping in children and Adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*. 2005; 34(2) 73-83.
- Kumpfer KL. Factor and processes contributing to resilience: The resilience framework. In: Glantz MD, JL, editors. *Resilience and development*. New York: Kluwer Academic Publishers. 1999. P. 179 – 224.
- Masten AS. Ordinary magic: *Resilience processes in development*. American psychology. 2001 (56): 227-238.
- Rutter M. Resilience concepts and findings: Implications for family therapy. *Journal of Family Therapy*. 1999 (21): 119 – 144.
- Sun J, Stewart D. Age and gender effects on resilience in children and adolescents. Griffith University: Meadowbrook, Queensland; 2007.
- Waller MA, Okamoto SK, Miles BW, Hurdle DE. Resilience to substance use resistance: *Perceptions of native adolescents of the southwest*. Journal of sociology and social welfare. 2003; 30.

Web site

www.orghealth.co.uk

A Survey on Validity and Reliability of Mowbray's (2011) Resilience Questionnaire through Teachers of Exceptional Children and Adolescents in Ahwaz

Abdolamir Gatezadeh

Department of Guidance and Counseling, Islamic Azad University, Susangerd, Khuzestan, Iran

Psycho9916@gmail.com

Maryam Neisi

Department of Guidance and Counseling, Islamic Azad University, Susangerd, Khuzestan, Iran

Psycho9916@gmail.com

Abstract

This study aimed to normalize and examine the reliability and validity of Mowbray's (2011) resilience questionnaire by teachers of exceptional children and adolescents in Ahvaz. In order to obtain more accurate measurement, population of 418 individuals (218 males and 200 females) were selected. In order to obtain more accurate measurement, all members of the population were selected. After preparing and translating the original version of questionnaire which contained 32 questions, the number was increased from 32 to 38 questions that was due to social and environmental conditions and data classification rate. For measuring reliability, retesting and Cronbach's Alpha were used. On the other hand, for assessing validity, content, construct and convergent validity of the questionnaire were measured through spss software and **layserer**. The results depicted that reliability of this criterion was appropriate. The reliability coefficient of the whole test was estimated through retesting and Cronbach's Alpha to be 0.94 and 0.65 respectively. In order to assess the convergent validity of the questionnaire, correlation between the scores of Mowbray's resilience questionnaire and that of Kanner-Davidson(2003) was estimated to be 0.66, which was significant at $p < 0.001$. According to the obtained results, it could be concluded that this criterion is appropriate in terms of validity, reliability and also it could be an accurate instrument for measuring the teachers' resilience.

Keywords: validity, reliability, Mowbray's resilience of questionnaire, teachers of Exceptional children and adolescents.

1.Department of Guidance and Counseling,Islamic Azad University,Susangerd,Khuzestan,Iran

2-Department of Guidance and Counseling,Islamic Azad University,Susangerd,Khuzestan,Iran